Okul Öncesi Türk Çocuklarda Duygu Düzenlemenin Belirleyicisi Olarak Annenin Sosyalleşmesi ve Çocuğun Mizacı

Yagmurlu, B., & Altan, O. (2010). Maternal socialization and child temperament as predictors of emotion regulation in Turkish preschoolers. Infant and Child Development, 19, 275-296. doi: 10.1002/icd.646.

Infant and Child Development
Inf. Child. Dev. **19**: 275–296 (2010)
Published online 9 October 2009 in Wiley InterScience
(www.interscience.wiley.com). DOI: 10.1002/icd.646

Maternal Socialization and Child Temperament as Predictors of Emotion Regulation in Turkish Preschoolers

Bilge Yagmurlu* **and Ozge Altan**
Department of Psychology, Koc University, Istanbul, Turkey

This study investigated the role of maternal socialization and temperament in Turkish preschool children's emotion regulation. Participants consisted of 145 preschoolers (79 boys, 69 girls; $M_{age} = 62$ months), their mothers, and daycare teachers from middle-high socioeconomic suburbs of Istanbul. Maternal child-rearing practices and emotion socialization behaviours were examined together as interconnected constituents of parenting in relation to emotion regulation skills in young children. Mothers completed a set of questionnaires that measured their child's emotion regulation and temperament as well as their own emotion socialization and child-rearing behaviours. Teachers also completed a scale that measured the child's ability to regulate emotions. Hierarchical regression analysis showed that child's reactivity negatively and persistence positively predicted emotion regulation. The interaction of maternal responsiveness and child approach–withdrawal also significantly predicted emotion regulation. Simple slope tests were conducted slicing the data in both directions. In the first instance, for children low in Approach, the simple slope of Responsiveness on emotion regulation score was significantly positive. In contrast, for children high in Approach, the simple slope of Responsiveness on emotion regulation score was not significant. In the second instance, for mothers average in Responsiveness, the simple slope of Approach on emotion regulation score was significantly positive. In contrast, for mothers high in Responsiveness, the simple slope of Approach on emotion regulation was not significant. These findings were considered within an interactional model in which positive parenting and inhibited temperament

Daha önceki birçok çalışma, çocukların duygu düzenlemesinin sosyal işlevselliğin farklı açılarıyla bağlantılı olduğunu saptamıştır. Sosyal işlevsellik; sosyal yeterlilik davranışlarını, empatiyi ve akademik başarıyı kapsar. Son yıllarda araştırmacılar çalışmalarında, duygu düzenlemeye ve bunun sosyalleşmeye etkisine büyük ölçüde yer vermişlerdir. Bu tür çalışmalar çoğunlukla batılı toplumlar tarafından yapılmıştır. Kolektivisttik kültürlerdeki duygu ve duygu düzenlemelerini inceleyen çalışmalar olmasına rağmen, çalışmalarda, duygu düzenleme becerisindeki belirleyiciler üzerinde pek durulmamıştır.

Duygu düzenleme, dış kaynakların ya da mizacımız gibi içsel kaynakların sebep olduğu duygusal tepkilerin yoğunluğunun ve süresinin gözlemlenmesi, değerlendirmesi ve uygun değişikliğin yapılarak yönetilmesi anlamına gelmektedir. Duygu düzenleme becerisi özellikle okul öncesi çağda oldukça önemlidir çünkü bu çağda, çocukların hem duygusal dünyası daha kompleks hale gelir, hem de aileleri dışındaki farklı bir sosyal çevreye adım atmaya başlarlar. Duygu düzenleme, çocukların sosyal ilişkilerini belirler. Duygu düzenleme becerileri zayıf olan çocuklar davranışlarını kontrol etmekte zorlanırlar.

Birçok çalışma, cinsiyet farklılığının da duygu düzenleme beceresinde etkili olduğunu saptamıştır. Bazı çalışmalar kızların duygu düzenleme becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışken, diğerleri ise kız ve erkek çocuklarının duygularını ifade ediş biçimlerindeki farklılıkları tespit etmiştir. Örneğin erkek çocuklar üzüntüden çok öfke duygusunu hissederler ve negatif durumların üstesinden daha çok hiddetle gelmeye çalışırlar. Kız çocuklarda ise öfkeden çok üzüntü duygusu ağır basar ve negatif durumlara karşı erkek çocuklardan daha dayanıklılardır. Çocuklardaki duygu düzenlemedeki farklılara hem biyolojik, hem çevresel etkenler sebep olur.

Çocuğun bulunduğu ev ortamı, çevresel etkenlerden biridir. Çocuğun duygularını kontrol etme becerisinde, annenin ebeveynlik becerilerinin etkisi oldukça fazladır çünkü çocuklar, hayatlarının ilk yıllarını daha çok anneleriyle geçirirler. Okul öncesi çocuklardaki duygu düzenleme becerisinin gelişmesindeki sebeplerin, ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdiği şefkatli tutumun ve açıklayıcı davranış biçiminin olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca birçok çalışma, otoriter tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin daha zayıf olduğunu kanıtlamıştır.

Literatür, annenin duygusal durumunun, duygulara karşı göstermiş olduğu tepkilerin ve çocuklarını duygular hakkında bilgilendirmesinin çocuklarının duygu düzenleme becerilerinde olumlu etkisi olduğunu savunur. Birçok çalışma, eğitimci tutuma sahip annelerin çocuklarının duygularıyla daha iyi bir şekilde baş ettiğini ortaya koymuştur. Çünkü bu tutuma sahip anneler, çocuklarının duygularını daha iyi anlar ve çocuklarına davranışların ne anlama geldiğini ve ne tür sonuçlar doğuracağını öğretir. Ayrıca bu tutuma sahip annelerin çocukları, duygularını daha rahat ifade edebilirler ve çözüm odaklı olmayı öğrenirler. Annenin pozitif tutumu ile çocuğun duygusal yeterliliği arasındaki ilişki, Afro-Amerikalı çocuklarda daha çok gözlemlenmiştir. Diğer taraftan, çocukların duygularını sorgulayıcı ve yargılayıcı tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının duygularını kontrol etmekte daha çok zorlandıkları gözlemlenmiştir. Birçok çalışma, sert tutuma sahip ebeveynlerin (örneğin çocuklarını cezalandıran ebeveynler) çocuklarının, negatif durumlarda uygunsuz davranışlar sergilemeye daha yatkın olduklarını saptamıştır.

Aynı zamanda literatüre göre, çocukların mizaçları da, çocuklardaki duygu düzenleme becerilerindeki farklılıklar açısından önemli etkenlerden biridir. Mizaç, doğuştan getirilen ve sabit kişilik özellikleri anlamına gelir. Olumsuz duyguya kapılma eğilimi fazla olan çocuklar, duyguları kontrol etmekte daha çok zorlanırlar. Mizaç özelliği, dikkati düzenleme ve kontrol etme becerisine bağlıdır. Dikkati kontrol etme becerisi, çocukların farklı problem çözme becerilerini kullanmasını sağlar. Problem çözme becerileri oyalanabilmeyi, bastırabilmeyi ve bilişsel değerlendirmeyi de kapsar. Bu yüzden, negatif durumlarda kendilerini kontrol edebilen çocuklar duygularını düzenlemede daha başarılılardır.

Tabii ki ebeveynlerin tutumu ve çocukların mizacı birbirinden bağımsız değildir. İkisi de birbirini etkiler. Bu farkındalıkla birlikte farklı kültürlerden olan çocuklardaki sosyal ve ahlaki davranışları araştıran birçok çalışma, ebeveynlik ve mizaç arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Bu çalışmadaki amaç, annenin sosyalleşmesi ve mizacın okul öncesi Türk çocuklarındaki duygusal düzenlemedeki rolünü incelemektir Ayrıca, okul öncesi Türk çocuklarındaki cinsiyet farklılığının duygu düzenleme becerisine etkisi de araştırılmak istenmiştir.

Bu araştırmada, İstanbul'da yaşayan 4-5 yaşlarında toplam 145 Türk çocuğu, çocukların anneleri ve anaokulu öğretmenleri üzerinde çalışma yapılmıştır. Çalışmaya katılan çocuklar, orta-üst sınıf ailelerine hizmet veren özel kreş ve anaokullarına devam etmektedir. Çocukların %55'i (n=79) erkek, %45'i (69) kızdır. Annelerin ortalama yaşı 35 (25-48)'dir. Annelerin %91'i evli ve %50'si üniversite mezunudur. Çocukların babaları da, anneleriyle aynı demografik özelliklere sahiptir.

Her anneye özgeçmiş formu verilmiş ve verilen formlardaki soruları cevaplamaları istenmiştir. Bu sorulardaki amaç, çocukların duygularını ve mizacını, annelerin kendi duygusal sosyalleşme ve çocuk yetiştirme becerilerini ölçmektir. Öğretmenlerden de çocukların duygu düzenleme becerilerini ölçen ölçekleri tamamlamaları istenmiştir.

Çocukların duygu düzenleme becerileri ile ilgili bilgi sahibi olmak için annelere ve öğretmenlere ERC (Emotion Regulation Checklist) ölçeği verilmiştir. Öğretmenlerin ve annelerin çocukların duygu düzenlemeleriyle ilgili değerlendirmeleri birbiriyle yüksek oranda ilişkilidir. Annelerin duygusal sosyalleşmesini ölçmek için CCNES (Coping with Children's Negative Emotions Scale) ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek çocukların yaşayabileceği birtakım negatif senaryolarda ebeveynin nasıl tepki vereceğini ölçmeye yöneliktir. Ebeveyn davranışlarını ölçmek için CRQ (Child Rearing Questionnaire) ölçeği kullanılmıştır.

Daha önce de açıklandığı gibi, bu çalışmanın temel amacı, annelerin çocuk yetiştirme uygulamaları ve duygusal sosyalleşme davranışları da dahil olmak üzere sosyalleşme davranışlarını geniş bir şekilde araştırmaktır. Bu amaca yönelik olarak ebeveynlik iki düzlemde incelenmiştir. Tepkisellik düzlemi içindeki değişkenler birbirleriyle oldukça ilişkilidir. Aynı zamanda baskıcı ve güç üstünlüğüne dayalı ebeveynliği temsil eden değişkenler de birbirleriyle bağlantılıdır.

Çocuğun mizacını ölçmek için anneler tarafından STSC'nin (Short Temperament Scale for Children) Türk versiyonu doldurulmuştur. Bu ölçeklerden çıkan veriler sonucunda, annelerin ve öğretmenlerin duygu düzenleme skorları benzer çıkmıştır. Benzer şekilde çocukların da duygu düzenlemelerinin skorları yüksek çıkmıştır. Anneler daha sık tümevarım yöntemi ve sıcaklık ile iletişim sağlamışlardır. Destekleyici duygusal sosyalleşme davranışları sıklıkla kullanılmıştır. Genel olarak anneler çocuklarını oldukça hevesli ve durağan, ancak orta seviyede tepkisel olarak değerlendirmişlerdir.

Çocukların cinsiyetleri bu araştırmada önemli bir fark yaratmamıştır, ancak belirtilmelidir ki erkek ve kız çocuklarının mizaç farklılıkları mevcuttur. Aynı zamanda kızların duygu düzenleme skorları erkeklere oranla daha yüksektir. Bunun sebebi olarak, toplumda kız çocuklarının duygularını gizlemek için motive ediliyor olmaları gösterilebilir. Mizaç eğilimleri, dil becerileri ve bilişsel farklılıklar da cinsiyetler arasındaki bu farklılıklara sebep olmuş olabilir. Ayrıca Türk kız çocukları erkek çocuklarına göre daha durağan bir mizaca sahiplerdir. Bu da mizaç çeşitlerinden sadece durağan mizacın duygu düzenlemede doğrudan etkili olduğunu göstermektedir.

Literatür ve öngörülerimizle tutarlı olarak, yüksek sebatkarlık ve düşük tepkisellik Türk çocuklarında daha iyi duygu düzenleme becerileri ile ilişkilidir. Tepkiselliğin en önemli özelliklerinden biri negatif duygusallıktır. Tepkisel çocuklar kısıtlamalara stres, öfke ve rahatsızlık ile, alışılmışın dışında olan durumlara da korkuyla karşılık verirler. Sebatkarlık ise daha farklıdır. Bu mizaç boyutu çocuğun bir görev üzerinde dikkatini toplayabilmesi ve bu dikkati koruyabilme yeteneği ile alakalıdır, ve bu yüzden bilişsel süreçler için kritiktir. Bu bilişsel süreçler duyguları kontrol edebilmek için bir gerekliliktir.

Annenin tepkiselliği ve ılımlı mizaç özelliklerinin Türk çocukların duygu düzenlemesinde etkisinin az olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda, annenin tepkiselliği ve çocuğun yaklaşımı arasındaki ilişkinin duygu düzenlemede belirleyici bir özellik olduğu bulunmuştur. Anne tepkiselliğinden

bağımsız olarak, ılımlı mizaca sahip çocuklar duygu düzenlemekte daha başarılıdır. Ancak çocuğun utangaç olması durumunda eğer annenin tepkiselliği yeterli seviyede değilse çocuk duygularını düzenlemekte, tepkisel bir anneye sahip olan çocuğa göre daha çok zorlanır. Yüksek anne tepkiselliğine sahip olan çocuklar, ılımlı veya çekingen mizaç seviyesinden bağımsız olarak, duygularını daha iyi düzenleme becerisine sahiptirler. Ancak, eğer çocuk yeterli anne tepkiselliğine sahip değilse, ılımlı mizaçlı çocuklar, çekingen mizaçlı çocuklara göre duygu düzenleme becerilerinde geri kalırlar.

Bu araştırma pozitif ebeveynliğin çocuk gelişimindeki yararlı etkilerini tekrardan ortaya koymuştur. Kısıtlanmış çocuklar, duygu düzenlemede daha başarısızdır. Kısıtlanmanın bir diğer negatif sonucu da empati gibi duygusal süreçlere de etki etmesidir. Bu çalışmada tepkisellik, annenin çocuğun sinyallerine duyarlı olması ve duygusal durumlarda çocuğun yanında olması olarak ele alınmıştır. Eğer çocuk karşılaştığı yeni durumlara karşı korkak bir tutum sergiliyorsa, bu tarz destekleyici bir ebeveynlik çocuğun sosyal gelişimi için önemlidir. Yapılan araştırmada baskıcı ebeveynlik ile duygu düzenleme becerileri arasında bir ilişki bulunamamıştır. Ancak bu birçok ebeveynin sert tutumları bildirmemelerinden kaynaklanıyor olabilir.